

Prof. dr MILAN STAHULJAK

Još mi danas živo lebdi pred očima mlađahan lik apsolventa Filozofskog fakulteta u Zagrebu, klasičnog filologa Milana Stahuljaka kad se na jesen g. 1900. našao u Senju da bi nastupio svoje prvo nastavničko mjesto; još danas ga jasno vidim kako, kao profesor grčkoga jezika, ulazi, u crno odjeven, prvi put u svoj razred — u naš 5. razred; čujem ga kako nam sa zanosom govori: najprije o velikoj vrijednosti helenske kulture, a zatim o Ksenofontu i njegovim spisima. Svojim svakidašnjim marljivim spremanjem za školu i savjesnim školskim radom mladi je nastavnik postigao za vrijeme svoga dvogodišnjeg službovanja u Senju da smo mi, učenici njegovi, potpuno upoznali, koje su koristi od učenja grčkoga jezika, i da je većina nas ostala naklonjena grčkoj kulturi i u svom kasnijem životu.

Stahuljak rodio se u Bjelovaru 17. VIII 1878. gdje mu je otac službovao kao vijećnik Sudbenog stola. Nakon očeve smrti (1883) preselila se obitelj u Zagreb, pa je ondje mladi Milan svršio i sve svoje nauke: osnovnu školu, staru klasičnu gimnaziju u Gornjem gradu i Filozofski (tada Mudroslovni) fakultet gdje je kod vrsnih naših filologa Milivoja Šrepela i Augusta Musića s velikim zanimanjem izučavao klasičku filologiju. Kao gimnazijski profesor službovao je u Senju (1900—1902), u Varaždinu (1902—1913) i u Zagrebu (1913—1932, tj. do polaska u mirovinu). Službovanje u Zagrebu, gdje su biblioteke, arhivi, muzeji itd. pružali obilnu duševnu hranu, dalo je i Stahuljaku, željnu znanja, priliku te se uz nastavnički svoj rad stao baviti, u većoj mjeri nego je to dosad činio, i književnim i umjetničkim radom. Kako se mnogo zanimao za državno uređenje i grčko¹⁾ i rimsko, došao je u 40-oj godini svoga života na misao da bi uz svoju nastavničku službu opet sjeo u školske klupe i dao se na izučavanje prava na Zagrebačkom Pravnom fakultetu. Možda je na tu odluku donekle utjecalo i saznanje da će se u dogledno vrijeme isprazniti na Sveučilištu neke pravne katedre. Svoju vrlo tegotnu zamisao: biti istodobno nastavnik s punim brojem sati i student sa svim dužnostima izvršio je Stahuljak jakom svojom voljom od g. 1918. do 1924. te je 22. XII. 1924. promoviran na čast doktora prava.

Njegov rad na području klasičke filologije bio je vrlo obilan: dvadeset i dva rada (predavanja, rasprave, članci, prikazi i sl.) i trinaest prijevoda, ali je od toga, na žalost, samo nešto izašlo na svijet. Štampane su ove stvari: „Osobine hrvatske pučke i starogrčke glazbe“, Izvješće Varaždinske gimnazije 1910, „Stari vijek u svijetlu papirusa“, Hrvatski zmaj 1928, „Pabirci po papirusima starog Egipta“, Nova Hrvatska 1942, „Heleni u svijetlu papirusa“, Zbornik Zagrebačke gimnazije 1957. Ovamo pripadaju još i tri prijevoda: Arijan, „Aleksandrova vojna“ (Anabaza), Mat. Hrv. 1952, Heliodor, „Teagen i Harikleja“, Mladost 1953 i „Odabrani tekstovi grčkih filozofa“, Mat. Hrv. 1956. u društvu s V. Vratovićem. Mnogo su bili pozdravljeni i cijenjeni njegovi prikazi izneseni u Živoj Antiki pod natpisom „Anglia docet“, ZA IV 1954, VIII 1958, XI 1961 i Rheinisches Museum, ibid. VI 1956.

Da bi se vidjelo šta je sveanimalo marljiva istraživača, iznosimo i nekoliko natpisa neobjavljenih radova: „Ahilejev štit u svezi s Enejinim“, „Euripidove Trojanke“, „Platonov Protagora logički obrađen“, „Nauk o idejama“, „Razvoj grčke tragedije“, „Goethe — posljednji Homerid“, „Pisci o djelima Aleksandra Velikoga“,

¹⁾ Stahuljak je već rano, prije N. Majnarića, preveo Aristotelov spis Ἀθηναίων πολιτεία pod natpisom „Atenska država“, ali ga nije nigda objavio.

„Byron i Antika“, „Shelley i Heleni“, itd. Osim već pomenutog neobjavljenog prijevoda Aristotelove „Atenske države“ navodimo još ove neobjavljene prijevode: M. Aurelije „Razmatranja o samomu sebi“ (Izbor); Aristotel „Politika I i II“; Elijan „Šarene pripovijesti“ (Izbor); Lukijan „Izabrani spisi I“ (San, Prometej, Haron, Razgovori u podzemlju, Pijetao, Demonakt) i dr. Na pitanje zašto su tolike Stahuljakove naučne stvari ostale neobjavljene, mogao bi pouzdano odgovoriti samo sam pokojni pisac. Vrlo je vjerojatno da je u vrijeme kad u nas nije bilo osobita časopisa za klasičku filologiju bilo vrlo teško proturati teme kakve je Stahuljak obrađivao. A i Matica Hrvatska štampala je u svojoj zbirci „Grčki i rimski klasici“ samo potpune prijevode, a ne izbore.

Ali Stahuljak nije izučavao samo klasičku filologiju, on se zanimao i za druge stvari, osobito za hrvatske prosvjetne prilike 18. i 19. vijeka. U tu je svrhu revno obilazio arhive i biblioteke te prikupio obilje podataka od kojih je neke odmah iskoristio u raznim časopisima, a druge pohranio do zgodne prilike. U njega se o svim tim stvarima moglo svagda dobiti dobrih informacija. On se, npr., posve uveo u život i rad zaslužnog profesora Zagrebačke gimnazije Ivana Macuna (1821—1883), pisca prve naše grčke gramatike „Slovnica grčkoga jezika“ (1853); on je dobro poznao organizaciju Kr. akademije znanosti u Zagrebu (1776—1850) i njezine prve učitelje grčkoga jezika: Josipa Mikoczyja (od 1777 do 1781), Šimuna Čučića (1808—1809) i Antuna Albelyja (1819—1825); on je potanko bio upućen u prilike na staroj Zagrebačkoj gimnaziji u Gornjem gradu te je, kao bivši dugogodišnji dak njezin, znao dosta i takvih stvari koje su se rado prepričavale²⁾, itd.

Suradivao je u časopisima: Pobratim, Omladina, Hrvatska Prosvjeta, Naše pravice, Pravni savjetnik, Jugoslavenski muzičar, Tamburica, Živa Antika i dr.

Od drugih stvari, kojima se još bavio, vrijedne su spomena tri zanimljive knjižice njegovih putopisa izdanih u vlastitoj nakladi pod natpisom: „Kroz Korušku, Salcburšku i Bavarsku do Dresdena i natrag“, I (Požega 1913), II (Zagreb 1913), III (Zagreb 1914).

Milan Stahuljak bavio se mnogo i muzikom. Od prirode osobito muzički nadaren stao je već zarana učiti gusle i muzičku teoriju u Nar. Zemalj. Glazb. Zavodu (1888—1893). To je znanje proširivao kasnije što kao samouk što s pomoću profesora Vilhara, Kolandera, Novaka, Dugana i Fallera te je naučio i druge muzičke instrumente: klavir, orgulje, citaru, a osobito tambure. Često je nastupao i kao dirigent: tamburaški, pjevački i orkestralni. Napisao je mnoštvo kompozicija za različite instrumente, npr. 50 tamburaških partitura, trudio se oko usavršavanja tamburaškog orkestra, priredio je Citaraske album (u 6 svezaka), sastavio je „Prvu hrvatsku uputu u citaranje“, itd. Ali ne samo to: on je pisao i članke iz područja muzičke kritike, historije, teorije i prakse, skupljao građu o starijim hrvatskim muzičarima; isp. npr. Građa JAZU, knj. 19. gdje je objavio „Pismo Ilije Okrugića Franji Kuhaču i odgovor na nj“ s opširnim komentarom, i držao predavanja o znamenitim muzičarima; npr. o austrijskom kompozitoru F. J. Haydnu, o Fr. Ž. Kuhaču i dr. Potanje o muzičkom radu Stahuljakovu izvijestit će, zacijelo, i drugi tko, pozvaniji.

Stahuljak bio je čovjek željan znanja, i sve je poduzimao da do njega dođe. On je gotovo svaki dan polazio Sveučilišnu knjižnicu i ondje marljivo radio: sad u Maloj čitaonici, sad u Čitaonici za časopise. Ako se koji put nije nalazio u Knjižnici, onda je taj dan, zacijelo, boravio u kojem od zagrebačkih arhiva. Tako je činio i u dubokoj starosti, sve do posljednjih dana svoga života. S osobitom je pak ljubavi i veseljem priređivao svoje priloge za Živu Antiku, skupljene pod imenom „Anglia

²⁾ Nedugo prije svoje smrti pripovijedao mi je prijatelj Stahuljak kako je jednom prigodom pokojni profesor i pjesnik Hugo Bădălic sjedio sâm u zbornici i nešto čitao. Iznenada pojavi se na vratima susjedne direktorske kancelarije direktor Franjo Petračić i nagovori profesora riječima: „Kako je, gospodine Bădălicu?“ Bădălic se na te riječi u prvi čas osupnuo, ali je mirno i bez ikakva uzrujavanja odgovorio: „Dobro, gospodine Petračiću!“ Ali Petračić nije na to ostao miran; on je prigovorio takvu iskrivljavanju svoga imena i povukao se ljutit u svoju kancelariju.

docet“. Ali oni su, na žalost, zamuknuli 8. IV 1962 kad je njihov autor otišao na istinu i smirio se zauvijek na groblju u Stenjevcu kraj Zagreba. Marljivu trudbeniku i svom revnom suradniku Živa Antika sačuvat će haran i trajan spomen.

M.

Prof. ANTON SOVRÈ

Prvega maja 1963 je v Ljubljani v jutranjih urah umrl v 78. letu starosti akademik prof. Anton Sovrè. Umrl je tik, preden je imel dokončati zopet novo delo — prevod izbora starogrške lirike. Ustavil se je pri Pindarju, od katerega je nameraval prevesti še eno odo.

Med Slovenci je malo mož, ki so ustvarili tako množico del, kakor jih je on; pa tudi med prevajavci drugih narodov jih skoraj ni najti. Slovenci, ki smo imeli vendar toliko klasičnih filologov, skoraj nismo imeli antične literature v naših prevodih, če izvzamemo nekaj poskusov, ki so ali fragmentarni ali pa jim manjka kvalitete. Šele prof. Sovrè nam je dal prevode Iliade in Odiseje, ki so jih imeli drugi narodi že stoletja. Na nobenem drugem primeru ni mogoče s stališča klasičnega filologa bolj nazorno prikazati, „koliko zamud je bil kriv rod slovenski“. Kakor je šele Oton Župančič začel sistematično prevajati Shakespearea, tako nam je šele Sovrè dal Homerja, v izboru pa Aishila, Sofokleja in Euripida, vrsto Platonovih dialogov, fragmente predsokratikov, Lukreca in končno grške lirike. Tem se pridružujejo Herodot, Lukian, Plutarh, Dnevnik Marka Aurelija, Auguštinove Izpovedi, Horacovo Pismo o pesništvu, zabavna Pisma mračnjakov, ljubka Apulejeva povest Amor in Psyche in vrsta manjših prevodov.

Posebno usodo je doživela njegova zgodovina „Stari Grki“, ki je bila ob izbruhu druge svetovne vojne dotiskana v Celju; v Ljubljano je prišlo le nekaj desetlin izvodov, vse drugo so Nemci poslali v stope. Za to zgodovino je prof. Sovrè potoval v Grčijo, da si je ogledal deželo. Bil je tudi dvakrat na Atosu in s prijateljem Mošinom objavil nekaj hilendarskih listin. Mimogrede je napisal razne šolske knjige; med njimi je bila Lanx satura kot berilo iz latinske literature tudi poznejših obdobjih nekaj posebnega.

Prof. Sovrè je dovršeno obvladoval slovenščino, pa tudi druge jezike. To ga je usposobilo za prevajavca, kakršnega še nismo imeli. Po svoji delovni sposobnosti pa je bil fenomen, ki je kot stroj delal skozi desetletja in kljuboval raznim pojavljajočim se znakom bolezni. Imel je mnogo prijateljev in še več občudovavcev. Dosegel je visoko starost, duševno popolnoma nedotaknjen, imel je še mnogo načrtov; žal nam je, da jih ni mogel nam v korist, sebi pa le težko v še večje zaslužnje uresničiti. Ob njegovem grobu stojimo sklonjeni in polni hvaležnosti za to, kar je storil. Čudno se morda sliši, toda je resnično, da je nekoč študiral klasično gimnazijo, šele ob njegovih prevodih spoznal antiko.

M. Grošelj, Ljubljana.